

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง "ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้"

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อเปรียบเทียบผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดระหว่างก่อนและหลังการทดลอง

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้ป่วยติดยาเสพติดกลุ่มทดลอง หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ มีระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพาดำกกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์
2. ผู้ป่วยติดยาเสพติดกลุ่มทดลอง หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ มีระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพาดำกว่าผู้ป่วยติดยาเสพติดกลุ่มควบคุม

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ป่วยติดยาเสพติดที่เข้ารับการรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อเลิกยาเสพติดกับศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานี

2. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ (Transformative Learning) และระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพา

3. ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2550 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2551 รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 5 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

- **แบบการวิจัย** : ในการวิจัยเรื่อง "ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์เพื่อลดพฤติกรรมแบบพึ่งพาสำหรับผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้" เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ซึ่งมีรูปแบบการทดลองดังนี้

$$\begin{array}{l} EO_1 \quad X \quad O_2 \\ CO_1 \quad O_2 \end{array} \quad \begin{array}{l} \text{เมื่อ } O = \text{การวัดค่าตัวแปร} \\ X = \text{การจัดกระทำ (treatment)} \end{array}$$

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีการสร้างสถานการณ์โดยผู้วิจัยมุ่งพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์เพื่อลดพฤติกรรมแบบพึ่งพาสำหรับผู้ป่วยติดยาเสพติดขึ้น และศึกษาผลที่ได้จากกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนดังกล่าว

- ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ป่วยติดยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อเลิกยาเสพติดกับศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานีจำนวน 63 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ป่วยติดยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อเลิกยาเสพติด โดยเป็นผู้ป่วยประเภทผู้ป่วยในที่ผ่านขั้นตอนการถอนพิษยาและกำลังรับการบำบัดรักษาในขั้นตอนการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่บำบัดของศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานี ตามเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

- กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะพฤติกรรมแบบพึ่งพา
- กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ
- กลุ่มตัวอย่างสามารถเข้าร่วมกิจกรรมตลอดระยะเวลาที่กำหนด

ได้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรจำนวน 40 คน

2. แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มโดยวิธีการจับคู่เหมือน (Matching) เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดพฤติกรรมแบบพึ่งพาก่อนการทดลองจากมากไปน้อย เพื่อให้เกิดความคล้ายคลึงกันระหว่าง 2 กลุ่ม ได้จำนวนกลุ่มทดลอง 20 คน และกลุ่มควบคุม 20 คน

- **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** : เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์เพื่อลดพฤติกรรมแบบพึ่งพา
2. แบบวัดพฤติกรรมแบบพึ่งพา
3. ประเด็นในการสนทนากลุ่ม

- **การดำเนินการจัดกิจกรรมและการเก็บรวบรวมข้อมูล** : ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นก่อนการทดลอง

1. ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อขอความอนุเคราะห์กับทางศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานีเพื่อขอข้อมูล และอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์เพื่อลดพฤติกรรมแบบพึ่งพาให้แก่ผู้ป่วยติดยาเสพติด

2. ขอความร่วมมือเจ้าหน้าที่บำบัดยาเสพติดในการคัดเลือกผู้ป่วยที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้จำนวน 40 คน เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

3. ผู้วิจัยนำแบบวัดพฤติกรรมแบบพึ่งพาที่สร้างขึ้นไปวัดระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพากับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 40 คน เพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (Pretest) รวมถึงเป็นประโยชน์ในการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม นั่นคือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยวิธีการจับคู่เหมือน (Matching) เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากแบบวัดพฤติกรรมแบบพึ่งพาก่อนการทดลองจากมากไปน้อย เพื่อให้เกิดความคล้ายคลึงกันระหว่าง 2 กลุ่ม

ขั้นทดลอง

4. ดำเนินการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์เพื่อลดพฤติกรรมแบบพึ่งพาตามแผนการจัดกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ โดยดำเนินการ ดังนี้

4.1 กลุ่มทดลอง เป็นกลุ่มผู้ป่วยติดยาเสพติดที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์เพื่อลดพฤติกรรมแบบพึ่งพาที่ผู้วิจัยจัดขึ้น

4.2 กลุ่มควบคุม เป็นกลุ่มผู้ป่วยติดยาเสพติดที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการ กิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์เพื่อลด พฤติกรรมแบบพึ่งพาที่ผู้วิจัยจัดขึ้น แต่ดำเนินกิจกรรมฟื้นฟูสมรรถภาพของทางศูนย์บำบัดรักษา ยาเสพติดจังหวัดปัตตานีตามปกติ

4.3 ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎี การเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

4.3.1 ระยะการดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอก ระบบโรงเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยกิจกรรมทั้งหมด 11 กิจกรรม แต่ละกิจกรรมใช้เวลา 3 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 33 ชั่วโมง สอดคล้องกับคำกล่าวของทองเรียน อมรัชกุล (2520) ที่ว่า การจัด กิจกรรมเพื่อฝึกฝนพัฒนาบุคลากรให้ได้ผลควรดำเนินการทั้งสิ้น 20-30 ชั่วโมง

4.3.2 ระยะทดลองปฏิบัติจำนวน 2 สัปดาห์ พร้อมทั้งมีการสนทนากลุ่ม ตามประเด็นการสนทนากลุ่มเพื่อประเมินและให้ผลย้อนกลับ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง รวมเป็นจำนวน 2 ครั้ง

ขั้นหลังการทดลอง

5 ผู้วิจัยนำแบบวัดพฤติกรรมแบบพึ่งพาที่สร้างขึ้นไปวัดระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพา เพื่อประเมินผู้ป่วยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังจากเข้าร่วมกิจกรรม (Posttest)

6 วิเคราะห์ข้อมูล

- **การวิเคราะห์ข้อมูล** : ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวัดระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพา ทั้งก่อนและหลังการทดลองมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม SPSS for windows โดยกำหนดแนวทาง ดังนี้

1. นำคะแนนจากแบบวัดพฤติกรรมแบบพึ่งพาก่อนและหลังการทดลองมาวิเคราะห์ ข้อมูล โดยเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมแบบพึ่งพา ซึ่งเป็นคำถามแบบมาตราส่วน ประมาณค่า ผู้วิจัยคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมแบบพึ่งพาของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง ด้วยสถิติทดสอบ t (t-test dependent)

3. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมแบบพึ่งพา ระหว่างกลุ่ม ทดลองและกลุ่มควบคุมทั้งก่อนและหลังการทดลอง ด้วยสถิติทดสอบ t (t-test independent)

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนากิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความเหมาะสมของกิจกรรม ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ค่าดัชนี IOC (Index of consistency) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา (วรณี แกมเกตุ, 2549: 217) พบว่า กิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดมีความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ค่าดัชนี IOC โดยมีค่าดัชนี IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 สรุปได้ว่ามีความตรงตามเนื้อหาและมีความเหมาะสม โดยกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดรักษาติดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะ ดังนี้

1. หลักการ

หลักการจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดรักษาติดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้พัฒนามาจากแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่

1.1 แนวคิดการศึกษาจากระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่มีลักษณะยืดหยุ่นในหลายๆ ด้าน ทั้งผู้เรียน ผู้สอน ระยะเวลา สถานที่ หลักสูตรเนื้อหา ตลอดจนกฎเกณฑ์ต่างๆ ซึ่งมุ่งสนองตอบความต้องการของผู้เรียน พยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้จริงเป็นสำคัญ โดยส่วนใหญ่เนื้อหาที่ใช้มักสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งแก้ปัญหาที่ผู้เรียนกำลังเผชิญอยู่อีกด้วย

1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของเมซิโรว์ (Mazirow) กระบวนการที่บุคคลปรับเปลี่ยนกรอบความคิดที่เคยยึดถือมา เช่น ทศคติ ค่านิยม หรือนิสัยต่างๆ ไปเป็นมโนทัศน์ใหม่ที่มีความครอบคลุมกว่าเดิม เปิดกว้าง มีความชัดเจน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิดได้ เป็นมโนทัศน์ที่เกิดจากการวิพากษ์อดีต ที่ก่อให้เกิดความเชื่อใหม่ขึ้นมา โดยความคิดความเชื่อนี้ได้รับการยอมรับว่ามีความเหมาะสม และเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป ประกอบด้วยขั้นตอน 10 ขั้นตอน

1.3 แนวคิดพฤติกรรมแบบพึ่งพาตามแนวคิดของมิลลัน (Millon, 1977) ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ พึ่งพาผู้อื่นเกินจำเป็น กังวลกับการถูกทอดทิ้ง ขาด

ความเชื่อมั่นในตนเองและความสามารถในการริเริ่ม ค่อยๆตามและมีการคบค้าสมาคมแบบยอมตาม และหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ

2. วัตถุประสงค์

กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อลดพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติด

3. กระบวนการ

กระบวนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านจิตใจ ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติด จังหวัดปัตตานี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 การสร้างกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติด โดยครอบคลุมขั้นตอน 10 ขั้นตอนของทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ และองค์ประกอบของพฤติกรรมแบบพึ่งพาทั้ง 5 ด้าน ซึ่งแบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะดำเนินกิจกรรมและระยะทดลองปฏิบัติ

ระยะดำเนินกิจกรรม : ประกอบด้วยแผนการจัดกิจกรรม 12 แผน ครอบคลุมกระบวนการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ในขั้นตอนที่ 1 – 7 สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ความรู้สึกไม่พอใจกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่หรือภาวะวิกฤติของชีวิต: ผู้วิจัยได้ใช้สื่อประเภทต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ รูปภาพ และเทคนิคการจัดกิจกรรม เช่น เกม หรือการใช้บทบาทสมมติ เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มทดลองได้ตระหนักถึงปัญหา ที่ส่งผลทำให้กลุ่มทดลองเกิดความไม่พอใจในองค์ประกอบของลักษณะพฤติกรรมพึ่งพาทั้ง 5 ประการ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบตนเอง: ผู้วิจัยกำหนดให้กลุ่มทดลองได้ทบทวนและถ่ายทอดความคิด ความเชื่อของตนเองที่มีต่อกิจกรรมในขั้นตอนที่หนึ่งโดยอาศัยการเขียนบรรยาย การวาดภาพ และการเล่าประสบการณ์ต่างๆ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินตนเองอย่างมีวิจารณญาณ: กิจกรรมในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจะจัดควบคู่ไปกับขั้นตอนที่ 2 นั่นคือ ให้กลุ่มทดลองได้ประเมินความเหมาะสมของสิ่งที่กลุ่มทดลองได้สะท้อนออกมาในขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 4 การวิพากษ์วิจารณ์ร่วมกันในประสบการณ์ที่คล้ายกัน: ผู้วิจัยจะแบ่งกลุ่มทดลองออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อทำกิจกรรมในขั้นตอนนี้ ซึ่งมักให้สมาชิกได้นำเสนอความคิดของตนเองให้กับกลุ่มได้รับรู้ก่อน และร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อประเมินความเหมาะสมของแนวคิดหรือความเชื่อของสมาชิกภายในกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 5 การค้นหาทางเลือก: หลังจากกลุ่มทดลองได้ประเมินความเหมาะสมของแนวคิดความเชื่อของสมาชิกแต่ละคนภายในกลุ่มย่อยแล้ว ผู้วิจัยก็ให้แต่ละกลุ่มได้คัดเลือกวิธีการที่เหมาะสมในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งถ่ายทอดออกมาโดยการเขียน และวาดภาพเพื่อใช้ในการนำเสนอ

ขั้นตอนที่ 6 การวางแผนการปฏิบัติ: กิจกรรมในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยให้สมาชิกได้วางแผนแนวทางในการเปลี่ยนแปลงตนเองภายในกลุ่มย่อย พร้อมทั้งนำเสนอในทุกๆ กิจกรรม และเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมแต่ละครั้งในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยและกลุ่มทดลองกลุ่มใหญ่จะร่วมกันสรุปแนวทางการเปลี่ยนแปลงลักษณะของกลุ่มทดลองร่วมกันในทุกๆ 5 องค์ประกอบของพฤติกรรมแบบพึ่งพา

ขั้นตอนที่ 7 การศึกษาหาความรู้และทักษะที่ใช้ในการดำเนินงานตามแผน: ผู้วิจัยจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะต่างๆ ตามลักษณะของพฤติกรรมแบบพึ่งพาทั้ง 5 ประการ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีรูปแบบเป็นกิจกรรมกลุ่ม มุ่งเน้นให้กลุ่มทดลองได้ลงมือทำปฏิบัติมีส่วนร่วมเต็มที่ ในกิจกรรม

นอกจากนี้แผนการจัดกิจกรรมทั้ง 12 แผนยังครอบคลุมลักษณะบ่งชี้ของพฤติกรรมแบบพึ่งพาทั้ง 5 ประการ ดังนี้

ตารางที่ 18 กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติด

องค์ประกอบ	กิจกรรมที่จัด
1. การสร้างสัมพันธภาพ	- กิจกรรม "สิ่งประดิษฐ์แทนตัว" - กิจกรรม "ผ่าแฝด"
2. พึ่งพาผู้อื่นเกินจำเป็น	- กิจกรรม "ปริศนาชวนคิด" - กิจกรรม "สู่ความเป็นหนึ่ง"
3. กังวลกับการถูกทอดทิ้ง	- กิจกรรม "หากฉันเป็น" - กิจกรรม "เวลาเป็นสิ่งมีค่า"

ตารางที่ 18 กิจกรรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติด

องค์ประกอบ	กิจกรรมที่จัด
4. ขาดความเชื่อมั่นในตนเองและ ความสามารถในการริเริ่ม	- กิจกรรม "การสร้างความเชื่อมั่น" - กิจกรรม "กล่องกระดาษหัดศรัทธา"
5. คล้อยตามและมีการคบค้า สมาคมแบบยอมตาม	- กิจกรรม "ผู้ตาม" - กิจกรรม "Just Say NO"
6. หลีกเลียงความรับผิดชอบ	- กิจกรรม "หน้าที่ของฉัน" - กิจกรรม "ละครชีวิต"

(แผนการจัดกิจกรรม อยู่ในภาคผนวก ค แผนการจัดกิจกรรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติด)

ระยะทดลองปฏิบัติ : ผู้วิจัยได้สร้างแผนการจัดกิจกรรมในขั้นตอนการทดลองปฏิบัติตามแผนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ผู้ป่วยซึ่งผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 12 กิจกรรมวางแผนไว้ นั่นคือ แผนการจัดกิจกรรม "ฉันคือคนใหม่" เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ ซึ่งในระยะนี้ครอบคลุมกระบวนการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ในขั้นตอนที่ 8 – 10 ดังนี้

ขั้นตอนที่ 8 การทดลองปฏิบัติตามแผนและประเมินผลย้อนกลับ: ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้กลุ่มทดลองได้นำแนวทางการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปทดลองใช้ในชีวิตประจำวันภายในศูนย์บำบัดรักษาพยาบาลจิตตจังหวัดปัตตานี ซึ่งผู้วิจัยจัดให้มีการสนทนากลุ่มเพื่อให้กลุ่มทดลองเล่าถึงการปฏิบัติตนเองในแนวทางใหม่ ผลที่ได้รับ ตลอดจนปัญหาหรืออุปสรรคที่พบ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยและกลุ่มทดลองได้ให้เรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น อีกทั้งร่วมกันแก้ปัญหาที่พบอีกด้วย

ขั้นตอนที่ 9 – 10 การพัฒนาความสามารถและความเชื่อมั่นในตนเองในการปฏิบัติตามบทบาทใหม่ และบูรณาการมโนทัศน์เข้ากับวิถีการดำเนินชีวิต: ผู้วิจัยใช้การพบกลุ่มเพื่อตรวจสอบการพัฒนาความสามารถและความเชื่อมั่น รวมทั้งการบูรณาการมโนทัศน์ โดยให้กลุ่มทดลองถ่ายทอดแนวทางการบูรณาการมโนทัศน์กับวิถีชีวิตหลังจากออกจากศูนย์บำบัดฯ ไปแล้วให้ทั้งผู้วิจัยและสมาชิกท่านอื่นๆ ฟัง

3.3 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เป็นผู้ป่วยที่ติดยาเสพติดประเภทประเภทผู้ป่วยในที่ผ่านขั้นตอนการถอนพิษยาและกำลังรับการบำบัดรักษาในขั้นตอนการฟื้นฟูสมรรถภาพ จำนวน 40 คน ซึ่งมีวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่บำบัดของศูนย์บำบัดรักษาพยาบาลจิตตจังหวัดปัตตานี ตามเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะพฤติกรรมแบบพึ่งพา
2. กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ
3. กลุ่มตัวอย่างสามารถเข้าร่วมกิจกรรมตลอดระยะเวลาที่กำหนด

และแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มโดยวิธีการจับคู่เหมือน (Matching) เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดพฤติกรรมแบบพึ่งพาก่อนการทดลองจากมากไปน้อย เพื่อให้เกิดความคล้ายคลึงกันระหว่าง 2 กลุ่ม ได้จำนวนกลุ่มทดลอง 20 คน และกลุ่มควบคุม 20 คน

3.4 จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดตั้งแต่วันที่ 6 มีนาคม 2550 – 20 มีนาคม 2550 เป็นระยะเวลา 11 ครั้ง ครั้งละ 3 ชั่วโมง

3.5 การประเมินผล มีการประเมินผลก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมด้วยแบบวัดพฤติกรรมแบบพึ่งพาครอบคลุมองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ พึ่งพาผู้อื่นเกินจำเป็น กังวลกับการถูกทอดทิ้ง ขาดความเชื่อมั่นในตนเองและความสามารถในการริเริ่ม คล้อยตามและมีการคบค้าสมาคมแบบยอมตาม และหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ และสำหรับกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ ผู้วิจัยจะจัดให้มีการสนทนากลุ่มตามประเด็นคำถามที่พัฒนาขึ้นเพื่อประเมินผลพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างหลังจากผ่านระยะทดลองปฏิบัติ

ตอนที่ 2 ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1 เปรียบเทียบระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพาก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดพฤติกรรมแบบพึ่งพาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ก่อนการทดลองผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งสองกลุ่มมีระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพาไม่แตกต่างกัน

2.2 เปรียบเทียบระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพาของกลุ่มทดลองระหว่างก่อนและหลังการทดลอง สามารถแยกอธิบายได้ดังนี้

2.2.1 เปรียบเทียบระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพาของกลุ่มทดลองระหว่างก่อนและหลังการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดพฤติกรรมแบบพึ่งพาระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า หลังจากกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการ

ปรับเปลี่ยนมโนทัศน์แล้วมีระดับพฤติกรรมแบบพึงพาต่ำกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษา
นอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์

2.2.2 เปรียบเทียบระดับพฤติกรรมแบบพึงพาของกลุ่มทดลองระหว่างก่อนและหลัง
การทดลองจำแนกตามองค์ประกอบของพฤติกรรมแบบพึงพา 5 ด้าน ได้แก่ ด้านพึงพาผู้อื่นเกิน
จำเป็น ด้านกังวลกับการถูกทอดทิ้ง ด้านขาดความเชื่อมั่นในตนเองและความสามารถในการริเริ่ม
ด้านคล้อยตามและมีการคบค้าสมาคมแบบยอมตาม และด้านหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ พบว่า
กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดพฤติกรรมแบบพึงพาขององค์ประกอบทั้ง 5 ด้านระหว่าง
ก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า
หลังจากกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการ
ปรับเปลี่ยนมโนทัศน์แล้วมีองค์ประกอบของพฤติกรรมแบบพึงพาทั้ง 5 ด้านต่ำกว่าก่อนการเข้าร่วม
กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์

2.3 เปรียบเทียบระดับพฤติกรรมแบบพึงพาหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและ
กลุ่มควบคุม พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดพฤติกรรมแบบพึงพา
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า หลังการทดลองกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วม
กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์มีระดับ
พฤติกรรมแบบพึงพาต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตาม
ทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์

ตอนที่ 3 ผลของการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมแบบ
พึงพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการ
ปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

ผลของการสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้ป่วยติดยาเสพติดได้นำแนวทางในการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมแบบพึงพาในองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต
ภายในศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานี ซึ่งส่งผลให้ผู้ป่วยติดยาเสพติดที่เข้าร่วมกิจกรรม
การศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์เกิดการ
เปลี่ยนแปลงครบทั้ง 5 ด้าน แต่ที่เห็นได้เด่นชัดคือ องค์ประกอบด้านการขาดความเชื่อมั่นในตนเอง
และความสามารถในการริเริ่ม ตลอดจนได้พัฒนาทักษะการคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมตามบทบาทใหม่ของตนเองตั้งแต่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตาม
ทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์แล้ว

ปัญหาหรืออุปสรรคที่พบในการปฏิบัติตามบทบาทใหม่ของผู้ป่วยติดยาเสพติด ได้แก่ องค์ประกอบด้านพึ่งพาผู้อื่นเกินจำเป็น และด้านกังวลกับการถูกทอดทิ้ง เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความเป็นอยู่ภายในศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานี นอกจากนี้องค์ประกอบด้านขาดความเชื่อมั่นและความสามารถในการริเริ่ม แม้ว่าผู้ป่วยติดยาเสพติดจะนำแนวทางไปปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่น แต่อย่างไรก็ดีสมาชิกก็ยังคงพบปัญหา เช่น เกิดอาการตื่นเต้น เมื่อต้องทำกิจกรรมที่ทางศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานีจัดขึ้น ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในองค์ประกอบด้านขาดความเชื่อมั่นและความสามารถในการริเริ่ม ผู้ป่วยติดยาเสพติดมองว่าควรได้รับการแก้ไข เพราะกิจกรรมส่วนใหญ่ของศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานีเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ความเชื่อมั่นในตนเองหรือความกล้าแสดงออกอย่างมาก โดยร่วมกันคิดหาแนวทางการแก้ปัญหา ได้แก่ การฝึกฝนการพูดต่อหน้าสาธารณะบ่อยครั้ง การฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นก่อนการร่วมกิจกรรม การได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนสมาชิกด้วยกัน

แม้ว่าการใช้ชีวิตในศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานีเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติตามบทบาทใหม่ในองค์ประกอบบางเรื่อง เช่น การพึ่งพาผู้อื่นเกินจำเป็น กังวลกับการถูกทอดทิ้ง แต่ผู้ป่วยติดยาเสพติดส่วนใหญ่มองว่าตนเองได้เรียนรู้แนวทางในการเปลี่ยนแปลงตนเองเป็นคนใหม่ที่เหมาะสมมากขึ้น ซึ่งในระยะเวลา 2 อาทิตย์ที่ผ่านมาผู้ป่วยติดยาเสพติดสามารถปฏิบัติตามแนวทางที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้ป่วยติดยาเสพติดยังมองว่าแนวทางต่างๆ ที่ได้เรียนรู้นั้นเป็นประโยชน์และพร้อมจะนำไปปฏิบัติเมื่อตนเองออกจากศูนย์บำบัดฯ ไปแล้ว โดยจะพยายามรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด และสร้างความเชื่อมั่นในตนเองเพื่อกลับไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดิมๆ ลดภาวะเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดซ้ำ ตลอดจนการนำแนวทางการวางแผนการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง "ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้" ผู้วิจัยได้แบ่งการอภิปรายผลออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. การอภิปรายผลการพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2. การอภิปรายผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

3. การอภิปรายผลของการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

1. การอภิปรายผลการพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน พบว่า การพัฒนา กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดรักษาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสอดคล้องและเหมาะสมสามารถนำไปจัดกิจกรรมเพื่อลดพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดได้ ซึ่งสามารถแยกอภิปรายได้ ดังนี้

การเลือกจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนถือว่ามีความเหมาะสมต่อกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ นั่นคือ ผู้ป่วยติดยาเสพติด เนื่องจากผู้ป่วยติดยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดภายในศูนย์บำบัดยาเสพติดนั้นเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างหลายด้าน เช่น เพศ วัย ระดับการศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะให้ความสำคัญอย่างมากกับความแตกต่างของผู้เรียนทำให้การจัดการกิจกรรมดังกล่าวประสบความสำเร็จโดยง่าย ดังคำนิยามของ อุ่นตา นพคุณ (2546) ที่ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกิจกรรมหรือโครงการใดๆ ที่สถาบันต่างๆ ในสังคมจัดขึ้น โดยมีเจตนาและวัตถุประสงค์ที่จะให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่สามารถกำหนดเป้าหมายได้ ผู้รับการศึกษาเองก็มีเจตนาหรือวัตถุประสงค์ในการที่จะรับการเรียนรู้ กิจกรรมดังกล่าวจัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชน และทุกระดับการศึกษา เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมีความรู้ ทักษะและทัศนคติค่านิยมที่ดี กิจกรรมทางการศึกษาที่เรียกว่า เป็นการศึกษา นอกระบบโรงเรียนจะต้องจัดขึ้นในระยะเวลายืดหยุ่น ปรนัย และตอบสนองความต้องการความสนใจของผู้เรียนและปัญหาของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของสุมาลี สังข์ศรี (2539) เกี่ยวกับหลักการจัดการเรียนการสอนของการศึกษานอกระบบโรงเรียนต้องคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล โดยต้องคำนึงถึงความหลากหลายและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นอย่างมาก

กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนประกอบด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างในด้านต่างๆ ทั้งเพศ วัย อายุ อาชีพ ความสนใจ ฯลฯ ดังนั้นผู้สอนจะต้องตระหนักถึงความแตกต่างเหล่านี้ และพยายามหาวิธีการสอนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายโดยให้อิสระผู้เรียนให้เรียนตามความสามารถตามเวลาที่สะดวก

หากพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ การลดพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติด จะเห็นว่าพฤติกรรมแบบพึ่งพาเป็นปัญหาสำคัญที่นำไปสู่การติดยาเสพติด หากผู้ป่วยเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อเลิกยาเสพติดภายในศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดโดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวแล้ว อาจนำไปสู่การติดยาซ้ำอีกได้เมื่อออกไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมต่อไป จึงอาจสรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นเพื่อแก้ปัญหาที่กลุ่มตัวอย่างกำลังเผชิญ สอดคล้องกับจุดเด่นของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มุ่งสนองความต้องการ ความสนใจ หรือแก้ปัญหาของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ ดังที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ว่า การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ ระยะเวลา ของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตร ต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม สอดคล้องกับ อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ที่กล่าวว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็น การศึกษาและประมวลประสบการณ์ความรู้ใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยบุคคล หน่วยงาน และสถาบัน ต่างๆ ในสังคม โดยได้จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียนภาคปกติ เพื่อพัฒนา ความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่พึงประสงค์ของบุคคลต่างๆ ในสังคม โดยยึดหลักการ ที่ว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นๆ จะสนองต่อความต้องการ ความสนใจและ ประยุกต์ใช้แก้ปัญหาให้แก่บุคคลนั้นได้ด้วย

สำหรับทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ (Perspective Transformation) ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในระบบวนการการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อลดพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดนั้น จะเห็นได้ว่าเทคนิคที่สำคัญของทฤษฎีดังกล่าว นั่นคือ การวิพากษ์อดีต ซึ่งประกอบด้วยเทคนิคที่หลากหลายส่งเสริมการมีส่วนร่วมส่งผลให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัยผู้ใหญ่สามารถเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ดังแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับ วัยผู้ใหญ่ที่จำเป็นของสมคิด อิศระวัฒน์ (2543) ที่ว่า การสอนผู้ใหญ่ให้ได้ผลดีต้องใช้วิธีที่ หลากหลายวิธี ความหลากหลายของวิธีการสอนจะช่วยให้ผู้สอนเกิดความเข้าใจผู้เรียน นอกจากนี้ วิธีการวิพากษ์อดีตของทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์จะเห็นได้ว่าให้ความสำคัญ

กับประสบการณ์ที่แตกต่างกันของผู้เข้าร่วมกิจกรรม กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ระหว่างกัน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของโนลส์ (Knowles, 1980) เกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้ใหญ่ที่แตกต่างจากเด็ก นั่นคือ ผู้ใหญ่มี ประสบการณ์หลายด้านและหลากหลายที่สะสมมาตั้งแต่วัยเยาว์ ยิ่งนานวันก็ยิ่งสะสม ประสบการณ์มากขึ้น ตลอดจนมีประสบการณ์ที่หลากหลาย ผู้ใหญ่ก็จะมองตนเองจาก ประสบการณ์และเห็นคุณค่าของประสบการณ์ตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะของผู้ป่วยติดยา เสพติดไม่ว่าจะวัยใดมักผ่านประสบการณ์ต่างๆ มาก่อนข้างมาก ดังนั้นทฤษฎีการเรียนรู้จากการ ปรับเปลี่ยนมโนทัศน์จึงเหมาะสมสำหรับนำมาจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อให้อุบัติ ตัวอย่างเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังตัวอย่างงานวิจัยมอตเลย์ แอบบอต (Motley-Abbott, 2007) ที่ทำการศึกษาความแตกต่างของการเข้าถึงความรู้ของสตรีที่เข้าร่วมโปรแกรมสนับสนุนการ เลิกติดยาเสพติด พบว่า การจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเข้าใจและการ เปลี่ยนแปลงส่งผลให้สตรีมีความก้าวหน้าในโปรแกรมเลิกยาเสพติดมากกว่าการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น การให้ข้อมูลหรือเน้นความจำเท่านั้น

กระบวนการของทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ทั้ง 10 ขั้นตอนที่ผู้วิจัย นำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เห็นได้ว่ากระบวนการดังกล่าว สามารถใช้ได้ดีกับกลุ่มผู้ติดยาเสพติด เห็นได้จากขั้นตอนที่ 1 ของกระบวนการ นั่นคือ ความรู้สึก ไม่พอใจกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ หากพิจารณาผู้ป่วยติดยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษา ยาเสพติดนั้นพบว่าลักษณะต่างๆที่เป็นปัญหาเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดนั้น ผู้ป่วยติดยาเสพติดมัก ต้องการจะเปลี่ยนแปลงสภาวะดังกล่าวอย่างแน่นอน ส่งผลให้การจัดกิจกรรมตามกระบวนการ ดังกล่าวใช้ได้ผลกับกลุ่มผู้ติดยาเสพติด ดังคำกล่าวของเมซิโรว์ (Mazirow, 1997) ที่ว่าการ ปรับเปลี่ยนกรอบความเชื่อและความคิดของบุคคลจะประสบผลสำเร็จอย่างดีในภาวะวิกฤตการณ์ ของชีวิต คือ ภาวะที่บุคคลไม่สามารถตัดสินใจกับปัญหา หรือสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต และสำหรับ ขั้นตอนของการประเมินตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของคิวด์ (Kidd, 1973) ที่ว่ากิจกรรมที่ เหมาะสมสนองตอบความต้องการของผู้ใหญ่ และสามารถเรียนรู้ได้ดีจำเป็นต้องเป็นกิจกรรมการ เรียนรู้ที่เกี่ยวกับปัญหาแวดล้อมในชีวิตประจำวัน ผู้ใหญ่จะเห็นว่าจำเป็นสามารถนำมาใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ สำหรับขั้นตอนตั้งแต่การประเมินตนเองไปถึงการวางแผนการปฏิบัติร่วมกันนั้น ถือเป็น การให้ความสำคัญกับประสบการณ์เดิมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม สามารถเกิดการเรียนรู้ได้ดี เพราะมีการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ดังแนวทางการสอนผู้ใหญ่ของอาชัญญา รัตนอุบล (2546:61) ที่ว่า ผู้สอนต้องใช้ประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ โดยการสร้างระบบความหมายให้แก่ ผู้เรียนผสมผสานความรู้ที่ได้รับใหม่กับประสบการณ์เดิมที่ตนมีอยู่ นอกจากนี้ในขั้นตอนของการ

ค้นหาทางเลือกและการวางแผนการปฏิบัติที่ผู้วิจัยได้สนับสนุนให้ผู้ป่วยติดยาเสพติดได้เสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงตนเองนั้น ผู้วิจัยคิดว่าเป็นสนับสนุนให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้น สร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรม ส่งผลให้ขั้นตอนของการทดลองปฏิบัติตามแผนและประเมินผลย้อนกลับนั้น ผู้ป่วยติดยาเสพติดมีความกระตือรือร้นในการนำไปปฏิบัติ ตลอดจนรับผิดชอบต่อแนวทางที่ตนเองร่วมคิดร่วมวางแผน นำไปสู่การบูรณาการมโนทัศน์ใหม่เข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตได้โดยง่าย สอดคล้องกับหลักการสอนผู้ใหญ่ที่มุ่งเน้นให้ผู้ใหญ่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงจากการพึ่งคนอื่นไปสู่ผู้ที่สามารถนำตนเอง (อาชัญญา รัตนอุบล, 2546: 24)

2. การอภิปรายผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

2.1 จากผลการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพาก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดพฤติกรรมแบบพึ่งพาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ก่อนการทดลองผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งสองกลุ่มมีระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพาไม่แตกต่างกัน เนื่องจากลักษณะของผู้ติดยาเสพติดมักมีปัญหาในเรื่องพฤติกรรมแบบพึ่งพา ซึ่งส่งผลให้บุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวยินยอมทำตามผู้อื่น ไม่เป็นตัวของตัวเอง เกิดการเลียนแบบเพื่อน นำไปสู่การติดยาเสพติด ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มนั้นเป็นผู้ที่ติดยาเสพติดเพราะตนเองมีลักษณะพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ควรได้รับการแก้ไข สอดคล้องกับงานวิจัยของวรลักษณ์ ปรีชาสุชาติ และคณะ (2549: บทคัดย่อ) ที่ว่า ระดับการคบเพื่อนและพฤติกรรมแบบพึ่งพาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมการเสพยาเสพติดซ้ำในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกทั้งในการแบ่งกลุ่มก่อนการทดลอง ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบวัดพฤติกรรมแบบพึ่งพาจากนั้นนำคะแนนเฉลี่ยมาจับคู่เหมือน (Matching) จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมแบบพึ่งพาเท่าเทียมกัน

2.2 จากผลการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพาของกลุ่มทดลองระหว่างก่อนและหลังการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดพฤติกรรมแบบพึ่งพาระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าหลังจากกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์แล้วมีระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพาต่ำกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ หากเปรียบเทียบในแต่ละองค์ประกอบของพฤติกรรมแบบพึ่งพาทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านพึ่งพาผู้อื่นเกินจำเป็น ด้านกังวลกับการถูกทอดทิ้ง ด้านขาดความเชื่อมั่นในตนเองและความสามารถในการริเริ่ม ด้านคล้อยตามและมีการคบค้าสมาคมแบบยอมตาม และด้านหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ พบว่า หลังจากกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์แล้วมีองค์ประกอบของพฤติกรรมแบบพึ่งพาทั้ง 5 ด้านต่ำกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ ดังแนวคิดของ เมซิโรว์ (Mazirow, 2000) ที่ว่า การเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์เป็นการกระบวนการที่บุคคลปรับเปลี่ยนกรอบความคิดที่เคยยึดถือมา เช่น ทัศนคติ ค่านิยม หรือนิสัยต่างๆ ไปเป็นมโนทัศน์ใหม่ที่มีความครอบคลุมกว่าเดิม เปิดกว้าง มีความชัดเจน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิดได้ เป็นมโนทัศน์ที่เกิดจากการวิพากษ์อดีตที่ก่อให้เกิดความเชื่อใหม่ขึ้นมา โดยความคิดความเชื่อนี้ได้รับการยอมรับว่ามีความเหมาะสม และเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป ซึ่งการเปลี่ยนกรอบความคิดถือเป็นการเปลี่ยนแปลงจากรากฐานที่มาของนิสัยและพฤติกรรมที่แท้จริง ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของเมอร์ริล (Merrill, 2006) ศึกษาผลของโปรแกรมสร้างพลังแก่สตรีชาวแม็กซิกันอพยพที่มีรายได้ต่ำเพื่อเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิต ซึ่งได้แนวทางจากทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ พบว่า กลุ่มสตรีที่ผ่านโปรแกรมมีลักษณะเห็นคุณค่าในตนเอง และมั่นใจในตนเองเพิ่มขึ้น อีกทั้งลดความรู้สึกว่าเหว โดดเดี่ยว กลัว และโศกเศร้า นอกจากนี้กลุ่มสตรีดังกล่าวยังมีปฏิสัมพันธ์กับคู่สมรสในทิศทางที่ดีขึ้น โดยมีความหนักแน่น มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ตลอดจนลดการพึ่งพาที่มีความเป็นอิสระมากยิ่งขึ้น

บทบาทของผู้จัดกิจกรรมในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ นั่นคือ การเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีอิสระ โดยไม่จำกัดในเรื่องเวลา การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์อดีต (Mazirow, 1997) เห็นได้ว่ามีส่วนสนับสนุนให้กลุ่มตัวอย่างได้เกิดการเรียนรู้ตามกระบวนการของทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ เนื่องจากตามกระบวนการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ตั้งแต่ขั้นตอนการตรวจสอบตนเอง ประเมินตนเอง วิพากษ์วิจารณ์ร่วมกัน ค้นหาทางเลือก ตลอดจนการวางแผนการเปลี่ยนแปลง ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยประสบการณ์และแนวคิดของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

เป็นสำคัญทั้งสิ้น ดังนั้นการที่ผู้ดำเนินกิจกรรมสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ด้วยการลดการบีบบังคับ ให้อิสระเต็มที่ในการร่วมกิจกรรมโดยไม่จำกัดเวลาให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความกดดัน จึงทำให้กิจกรรมดังกล่าวประสบความสำเร็จได้ผลตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ระยะเวลาที่ผู้วิจัยใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์กิจกรรมละ 3 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้นเป็นระยะเวลา 33 ชั่วโมง ถือว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสม เนื่องจากหากพิจารณาหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ เห็นได้ว่าให้ความสำคัญกับการวิพากษ์อดีตด้วยเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ ตลอดจนการวิเคราะห์บริบทและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง ทำให้การให้เวลาผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ในการทำกิจกรรมดังกล่าวเป็นประโยชน์ส่งเสริมความสำเร็จเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ นั่นคือ ผู้ป่วยติดยาเสพติด ที่มีข้อจำกัดในเรื่องกระบวนการคิด การให้เวลา 3 ชั่วโมงในการทำกิจกรรมจึงทำให้ผู้ดำเนินกิจกรรมสามารถให้เวลาผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ ไม่ต้องคอยเร่งเพื่อให้ทำกิจกรรมทั้งหมดตามแผนที่วางไว้ให้ครบถ้วน นอกจากนี้ระยะเวลา 33 ชั่วโมงที่ใช้จัดกิจกรรมทั้งหมดในการวิจัยครั้งนี้ ก็สอดคล้องกับแนวคิดของทองเรียนอมรัชกุล (2520) ที่ว่า การจัดกิจกรรมเพื่อฝึกฝนพัฒนาบุคลากรให้ได้ผลควรดำเนินการทั้งสิ้น 20-30 ชั่วโมง

2.3 จากผลการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพาหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดพฤติกรรมแบบพึ่งพาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า หลังการทดลองกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์มีระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพาดำกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ โดยงานวิจัยครั้งนี้กลุ่มทดลองได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนอกระบบโรงเรียนโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์เพื่อลดพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติด แต่ในทางกลับกันกลุ่มควบคุมก็ได้เข้าร่วมเพียงกิจกรรมฟื้นฟูสมรรถภาพของศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานีจัดขึ้น ซึ่งจากการศึกษาก่อนทำการวิจัย พบว่า กิจกรรมที่ทางศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจัดขึ้นเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยนั้นไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบพึ่งพา อีกทั้งทฤษฎีการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขที่นำมาใช้ในการแก้ไขพฤติกรรมก็เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากภายนอก ดังคำกล่าวของ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2549) ที่ว่า วิธีการลงโทษเพื่อยุติพฤติกรรมตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขเป็นเพียงกระบวนการที่ระงับพฤติกรรมเท่านั้น เมื่อใดที่ลักษณะของการคุกคามการลงโทษหายไป พฤติกรรมที่ถูกลงโทษนั้นจะกลับคืนมา อาจกล่าวได้ว่า

ผลที่เกิดจากการลงโทษเป็นผลที่เกิดขึ้นชั่วคราว ดังนั้นจึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มมีระดับพฤติกรรมแบบพึ่งพาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. การอภิปรายผลของการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

จากผลของการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ พบว่าสมาชิกได้นำแนวทางในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบพึ่งพาในองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านไปใช้ในการดำเนินชีวิตภายในศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานี สอดคล้องกับความเชื่อของเมซีโรว์ (Maziraw, 1991) ที่ว่า การที่บุคคลมีนิสัยหรือพฤติกรรมอย่างไร เป็นผลมาจากกระบวนการคิด ซึ่งเป็นผลรวมของความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม ความรู้สึกต่างๆ ที่แปลความหมายและประสบการณ์ของบุคคล จะเห็นได้ว่าผู้ป่วยติดยาเสพติด จะเห็นได้ว่าผู้ป่วยติดยาเสพติดที่เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์นั้นเมื่อผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ครบทุกขั้นตอนแล้ว นำไปสู่การเปลี่ยนแนวทางการดำเนินชีวิตตามมโนทัศน์ใหม่ๆ ได้ นอกจากนี้จากประเด็นคำถามในเรื่องการดำเนินชีวิตที่คาดว่าจะเปลี่ยนไปเมื่อผ่านการบำบัดเพื่อเลิกยาเสพติดจากศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานีแล้ว พบว่าผู้ป่วยมีแนวทางการดำเนินชีวิตเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นโดยพยายามนำแนวทางที่ได้เรียนรู้ไปใช้ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถบรรลุขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ นั่นคือ การบูรณาการมโนทัศน์ใหม่เข้ากับการดำเนินชีวิต ดังงานวิจัยของอีบี (Eby, 2006) ทำการศึกษาผลของกระบวนการตามแนวคิดการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ในกลุ่มนักศึกษาและบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเซนต์ปีเตอร์เบิร์ก ประเทศรัสเซีย ผลการวิจัยพบว่า การเข้าร่วมกระบวนการมีผลทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ที่มีความหมาย (Meaning Perspective) และกรอบความคิด (Meaning Shame)

สำหรับปัญหาหรืออุปสรรคเมื่อผู้ป่วยติดยาเสพติดได้ทดลองปฏิบัติตามบทบาทใหม่ พบว่า อุปสรรคเกิดจากเครื่องมือของบ้านที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ป่วยติดยาเสพติดและความเป็นอยู่ภายในศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานีส่งผลให้ผู้ป่วยไม่สามารถ

พัฒนาฝึกฝนตนเองตามแนวทางใหม่ๆ เท่าที่ควร ตัวอย่างเช่น การพึ่งพาตนเองอย่างเหมาะสม ซึ่งผู้ป่วยจะต้องพยายามแก้ปัญหาที่พบด้วยตนเองก่อนขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น แต่การกระทำ ความผิดภายในศูนย์บำบัดฯ นั้นมักมีผู้ให้การช่วยเหลือโดยทันที ได้แก่ การช่วยเหลือโดยใช้ อิทธิพลกลุ่ม การพูดคุยตักเตือน การให้คำแนะนำ (บุญเรือง ไตรเรืองวรรณ และคณะ, 2546) ส่งผลให้การฝึกฝนทักษะดังกล่าวเป็นไปได้ยาก อย่างไรก็ตามจากการสนทนากลุ่มเห็นได้ว่าหากผู้ป่วยติดยาเสพติดได้ผ่านการบำบัดรักษาภายในศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดแล้ว ผู้ป่วยติดยาเสพติดจะนำแนวทางดังกล่าวไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างแน่นอน ซึ่งทำให้ได้ฝึกฝนตนเองในองค์ประกอบดังกล่าวได้

ขั้นตอนการพัฒนาความสามารถและความเชื่อมั่นในตนเองในการปฏิบัติตามบทบาทใหม่ จะเห็นได้จากประเด็นคำถาม พบว่า ผู้ป่วยสามารถนำแนวทางไปปฏิบัติอย่างได้ผลตามที่ตนเองมุ่งหวังไว้ โดยจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความคิด ทบทวนประสบการณ์ ประเมิน ตลอดจนการร่วมกันคิดหาแนวทางเปลี่ยนแปลงตนเอง รวมทั้งการทดลองนำแนวทางที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติส่งผลให้ผู้ป่วยได้พัฒนาทักษะการคิด ซึ่งจากการบอกเล่าของกลุ่มตัวอย่างทำให้ทราบว่าผู้ป่วยติดยาเสพติดค่อนข้างมีปัญหาในการคิด ดังนั้นการพัฒนาทักษะการคิดนี้เองจึงเป็นส่วนส่งเสริมที่สำคัญทำให้ผู้ป่วยเป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่น นำไปสู่การลดพฤติกรรมพึ่งพาผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำกิจกรรมไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เห็นได้ว่าจะสามารถลดพฤติกรรมแบบพึ่งพาได้จริง หากผู้จัดกิจกรรมนำกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาไปใช้ ผู้จัดกิจกรรมจำเป็นต้องพิจารณาศึกษาหาความต้องการและลักษณะของผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อนำมาวางแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างแท้จริง

1.2 จากการดำเนินกิจกรรม พบว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดการนำไปใช้ควรดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ทั้ง 10 ขั้นตอนตามลำดับขั้น โดยในบางขั้นตอนผู้จัดกิจกรรมอาจจัดเป็นกิจกรรมรวมกันได้ เช่น ขั้นตอน

ตรวจสอบตนเองและประเมินตนเอง เนื่องจากขั้นตอนทั้ง 2 ขั้นตอนนั้นมีความเกี่ยวข้องกัน สามารถจัดควบคู่กันได้

1.3 จากการดำเนินกิจกรรม พบว่า การแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จของกิจกรรม ซึ่งตามลักษณะของผู้ป่วยติดยาเสพติดนั้นจะมีกระบวนการคิดที่ค่อนข้างช้า ดังนั้นผู้จัดกิจกรรมควรศึกษาทำความเข้าใจกระบวนการของทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ และพยายามให้ข้อมูล สร้างโอกาสที่เท่าเทียมกัน ให้เวลาสำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคิดอย่างอิสระและเต็มที่ โดยอาจจำเป็นต้องใช้คำถามหรือการยกตัวอย่างเพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้คิดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

1.4 จากการดำเนินกิจกรรม พบว่า ผู้ป่วยติดยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติและศาสนา ซึ่งมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางท่านไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ ทำให้การจัดกิจกรรมจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ที่มีความสามารถด้านภาษาอิสลามเพื่อสื่อสารให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรมและผู้จัดกิจกรรม ตลอดจนผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง

1.5 จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่บำบัดของทางบำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานี พบว่า ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานีมักมีกิจกรรมเยี่ยมญาติให้กับผู้ป่วยติดยาเสพติด ซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางท่านไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นได้เต็มเวลา อีกทั้งเนื่องจากการเข้ารับการบำบัดเพื่อเลิกยาเสพติดกับศูนย์บำบัดฯ จะมีผู้ป่วยที่ไม่ได้เต็มใจมาเลิกยาเสพติดด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้ป่วยติดยาเสพติดในลักษณะดังกล่าวเกิดหนีออกจากศูนย์บำบัดฯ ทำให้เกิดการขาดหายของผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ ดังนั้นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมควรให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเต็มใจเข้าร่วมโดยสมัครใจ และมีการรวมกลุ่มผู้ป่วยติดยาเสพติดก่อนเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรติดตามผลกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้หลังจากผ่านการบำบัดเลิกยาเสพติด และออกจากศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดปัตตานีไปใช้ชีวิตในสังคม เพื่อให้ทราบถึงการนำแนวทางการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปใช้อย่างเหมาะสม โดยอาจพัฒนาเครื่องมือเพื่อใช้ในการ

ติดตามผลร่วมด้วย เช่น แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ญาติพี่น้องของผู้ป่วยติดยาเสพติด เป็นต้น

2.2 ควรศึกษาลักษณะหรือความต้องการของผู้ป่วยติดยาเสพติด รวมทั้งปัจจัยที่ส่งเสริม สนับสนุน ตลอดจนอุปสรรคต่างๆ ที่มีต่อการการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาพัฒนากิจกรรมให้มีความทันสมัยตรงกับความต้องการของผู้ป่วยติดยาเสพติดและเป็นประโยชน์กับผู้ติดยาเสพติดอย่างแท้จริง

2.3 ควรนำกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมแบบพึ่งพาของผู้ป่วยติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดรักษา ยาเสพติดในเขต 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่พัฒนาขึ้นไปจัดให้กับกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ เช่น ผู้ป่วยติด ยาเสพติดในเขตอื่นๆ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น